

DUM č. 2 v sadě

37. Bi-2 Cytologie, molekulární biologie a genetika

Autor: Martin Krejčí

Datum: 02.06.2014

Ročník: 6AF, 6BF

Anotace DUMu: meióza-redukční dělení jádra, význam, princip, průběh - jednotlivé fáze, geneticky významné důsledky meiózy - náhodná segregace, rekombinace. Balance a srovnání mitózy a meiózy.

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

meiÓza

Redukční dělení jádra

historie

◎ 1883: Edouard Van Beneden

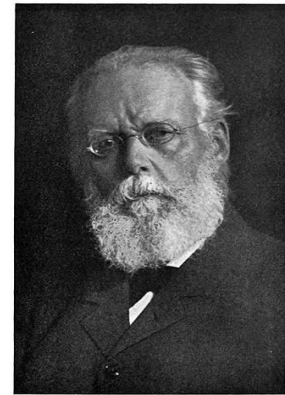
- belgický zoolog
- Odhalil rozdíly v počtu chromozomů u gamet a zygoty u škrkavek (*r. Ascaris*).

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/Edouard_van_Beneden.jpg

◎ 1890 : August Weismann

- německý biolog
- Popsal význam meiózy pro reprodukci a dědičnost.
- „ pro zachování diploidního počtu chromozomů po splynutí gamet je nezbytný průběh dvou buněčných, po sobě následujících, přičemž z jedné diploidní buňky vznikají čtyři haploidní

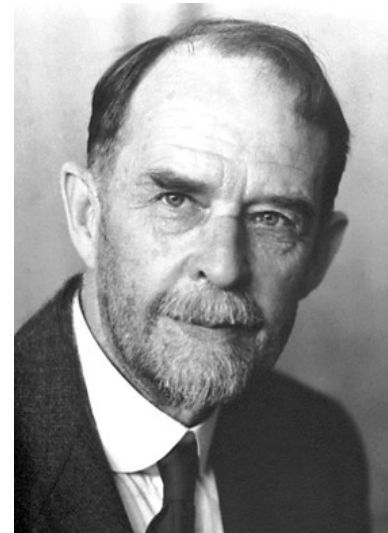
August Weismann

<http://powerofthegene.com/joomla/images/AugustWeismann.jpg>

historie

◎ 1911: Thomas Hunt Morgan

- americký genetik
- pozoroval proces rekombinace „crossing over“ u octomilky obecné *Drosophila melanogaster* v průběhu meiózy.
- Jako první vyslovil předpoklad, že geny jsou přenášeny na chromozomech.

http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/medicine/laureates/1933/morgan_postcard.jpg

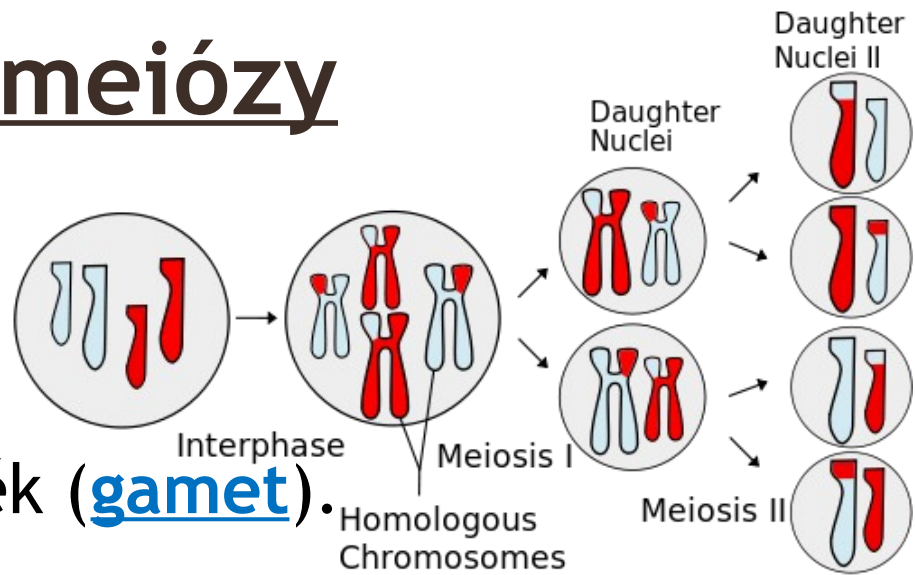
◎ 1905: John Edmund Sharrock Moore

+ J.B. Farmer

- Zavedli název meióza pro redukční dělení jádra.

Charakteristika meiózy

- Typ jaderného dělení (karyokineze), které je typické pro vznik pohlavních buněk (gamet).

- Nutnost při vzniku zygoty docílit **diploidie** ($2n$) ↗

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9a/Meiosis_Overview.svg/500px-Meiosis_Overview.svg.png

gamety musí být **haploidní** (n). Během meiózy probíhá snížení počtu chromozomových sad z $2n$ na n ↗ redukční dělení jádra.

- Meióza patří i k důležitým prostředkům zvýšení **variability genomu** (viz. mutace) ↗ proces **REKOMBINACE** (*Crossing over*) ↗ vznik genových kombinací, které by nevznikly principem volné kombinovatelnosti vloh (viz. Vazba vloh).

Princip meiózy

- ◉ V průběhu meiózy buňka podléhá dvěma po sobě těsně následujícím dělením.

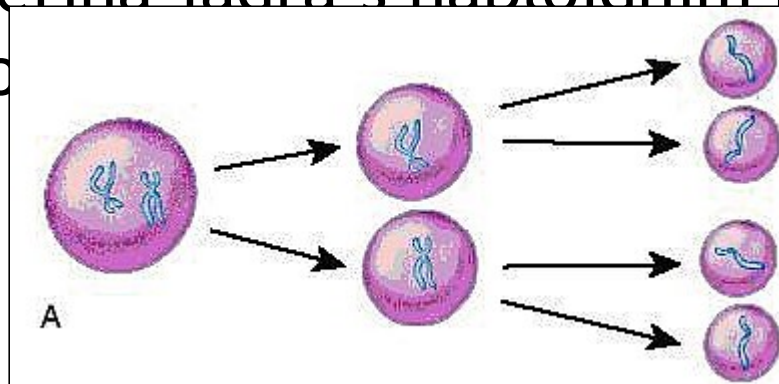
první redukční (HETEROTYPICKÉ) dělení

(první zrací dělení)

druhé ekvační (HOMEOTYPICKÉ) dělení

(druhé zrací dělení)

- ◉ Meiózou vznikají z jednoho diploidního jádra ($2n$) 4 dceřiná jádra s haploidním počtem chromozomů

<http://www.synevo.ro/wp-content/uploads/2010/05/meioza.jpg>

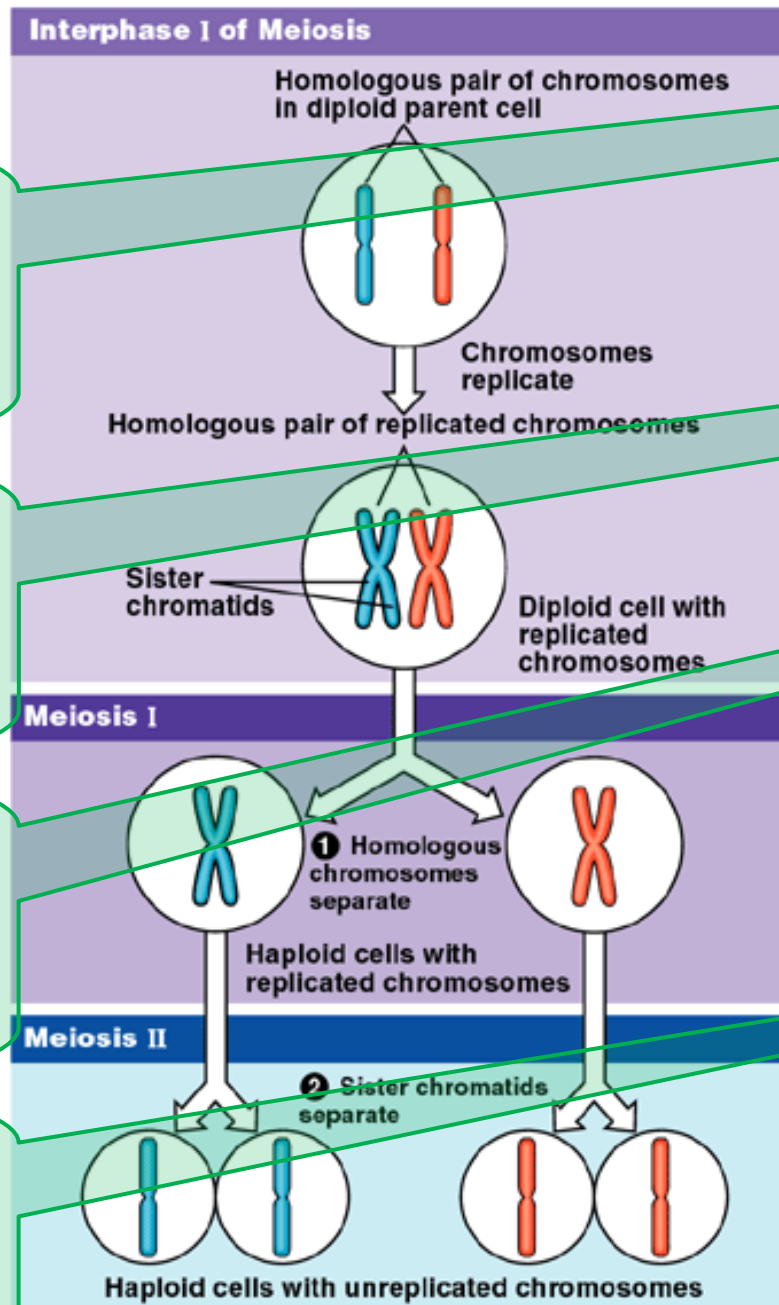
Meióza - přehled

Mateřské jádro obsahuje $2n$ chromozomů. Vždy dva **HOMOLOGNÍ** nesou stejné geny. Jeden chromozom z páru pochází od otce a druhý od matky.

V S-fázi dochází k replikaci dsDNA, každý chromozom tvořen dvěma sesterskými chromatidami. Každá obsahuje identickou dsDNA. Chromozomy dvouchromatidové.

Po meióze I. Dochází k segregaci celých dvouchromatidových chromozomů. Počet chromozomů se redukuje v každém jádře na n . Každý tvořen dvěma sesterskými chromatidami.

Při meióze II. Se chromozomy podélně dělí a rozcházejí se jednochromatidové chromozomy. Každá ze dvojice sesterských chromatid putuje do jednoho dceřiného jádra

Meióza - fáze

○ Heterotypické dělení meiózy

1) Profáze

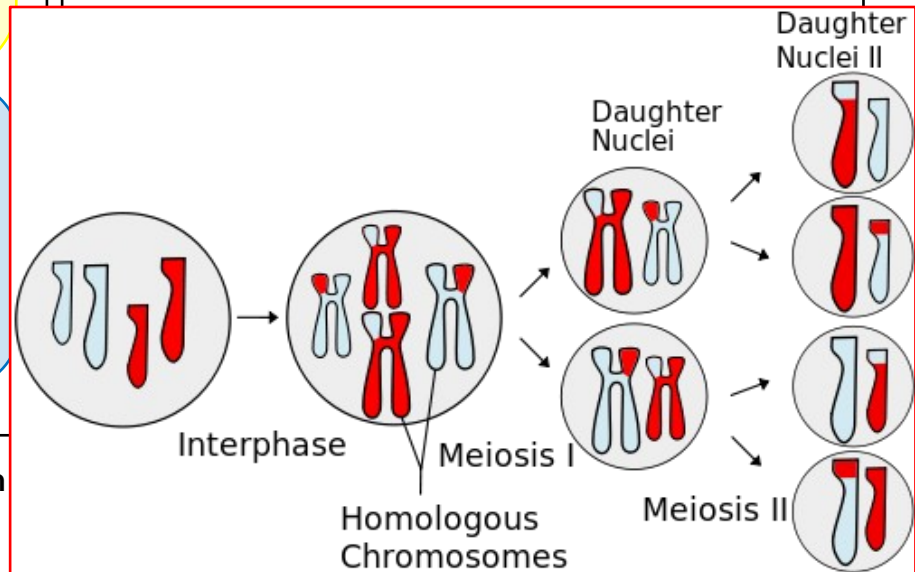
1. Leptotene
2. Zygotene
3. Pachytene

4. Diplotene
5. Diakineze

2) Metafáze

○ Homeotypické dělení meiózy

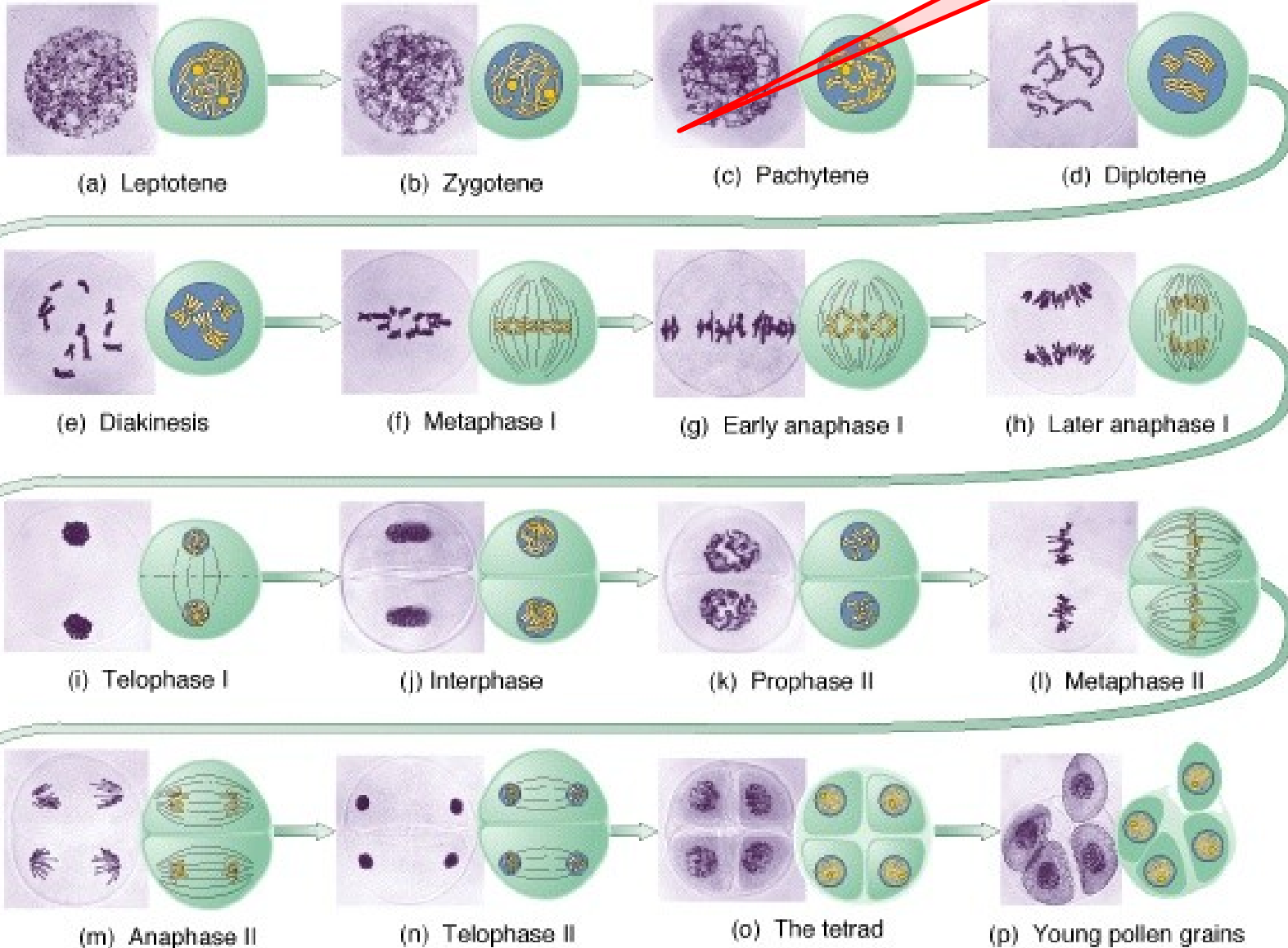
- 1) Profáze
- 2) Metafáze
- 3) Anafáze
- 4) Telofáze

Fáze Meiózy

PROFÁZE I.

Meióza - profáze i.

leptotene

- ◉ Chromozomy málo spiralizované - začátek kondenzace.
- ◉ Počet chromozomů diploidní, **uspořádány polárně**, směřují svými konci k pólům jaderné membrány, kde se nalézá dosud **nerozdělený centrozom**.

Leptotene

10 μm

ZYGotene

- ◉ Pokračuje spiralizace.
- ◉ Homologické chromozomy, se k sobě **paralelně přikládají** a šroubovitě se kolem sebe otáčejí. Vytvářejí vláknitý útvar označovaný jako **bivalent**.

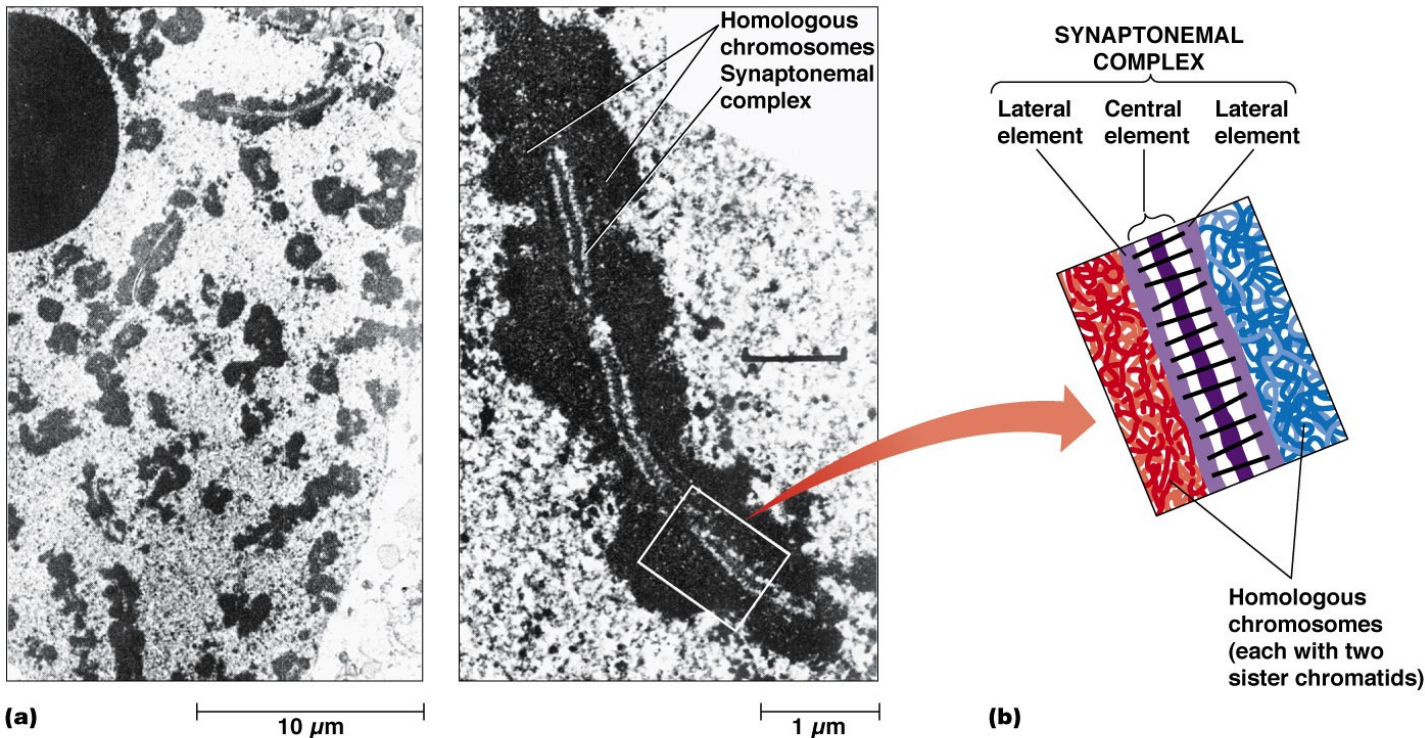

Zygotene

Meióza - profáze i.

ZYGotene

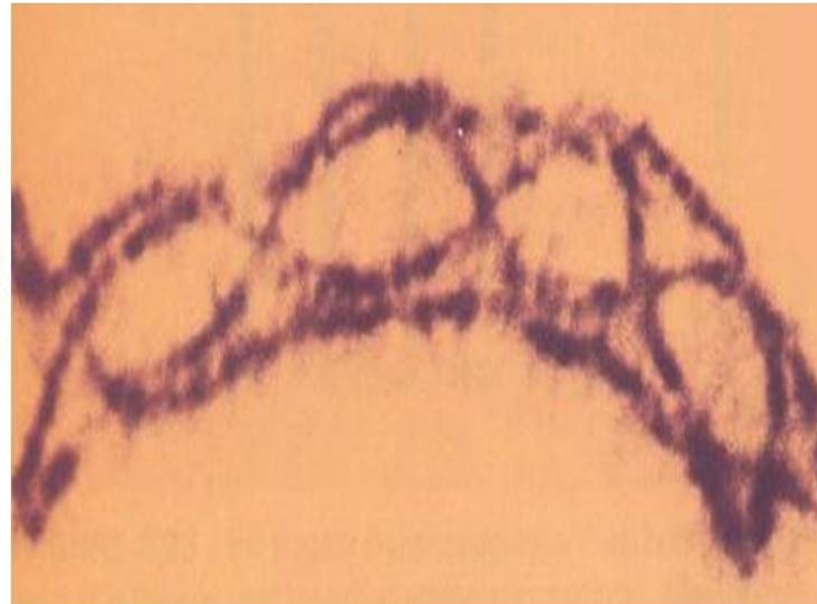
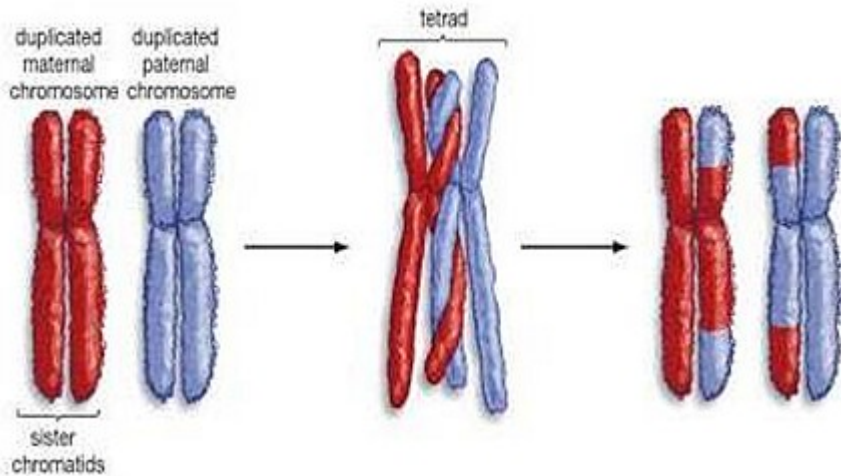
- Homologní chromozomy v bivalentu drženy **synaptonemálním komplexem**. Ten je tvořen proteinovou kostrou, ke které je z každé strany přiložen jeden z homologních chromozomů.

Meióza - profáze i.

Crossing over (rekombinace)

- ◉ Proces při kterém může být část maternální chromatidy zaměněna za odpovídající fragment homologní paternální chromatidy.
- ◉ Proces zvyšující genetickou variabilitu u sexuálně se rozmnožujících organismů.

Meióza - profáze i.

pachytene

- ◉ Bivalent se dále **pokračující spiralizací chromozomů zkracuje a stlušťuje.**
- ◉ Lze pozorovat dvouchromatidovou strukturu chromozomů v bialentech.
- ◉ Bivalent tvořen čtyřmi chromatidami - **chromatidová tetráda**. Dvě vždy sesterské (patří k témuž chromozomu a jsou spojeny společnou a nerozdělenou centromerou).
- ◉ Nesesterské chromatidy synaptovaných chromozomů se kolem se obtácejí a proplétají se mezi sebou.

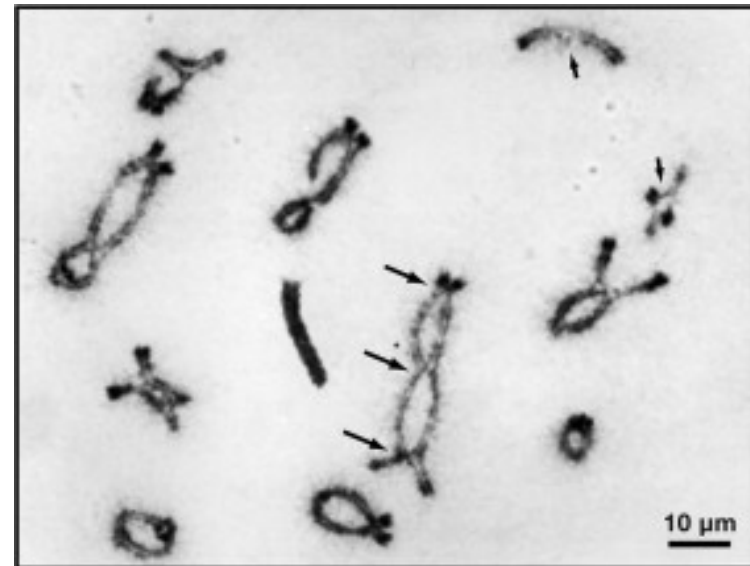

Pachytene

Meióza - profáze i.

diplotene

- Odpuzování chromozomů v bivalentu mimo místa, kde jsou vlákna DNA vzájemně překřížena. Tato místa se nazývají **chiasmata** (podle písmene řecké abecedy s názvem chí Γ).
- Každý pár chromozomů může být překřížen jednou nebo vícekrát. Bivalenty nyní v jádře zaujímají co nejvzdálenější postavení blízko jaderné blány.

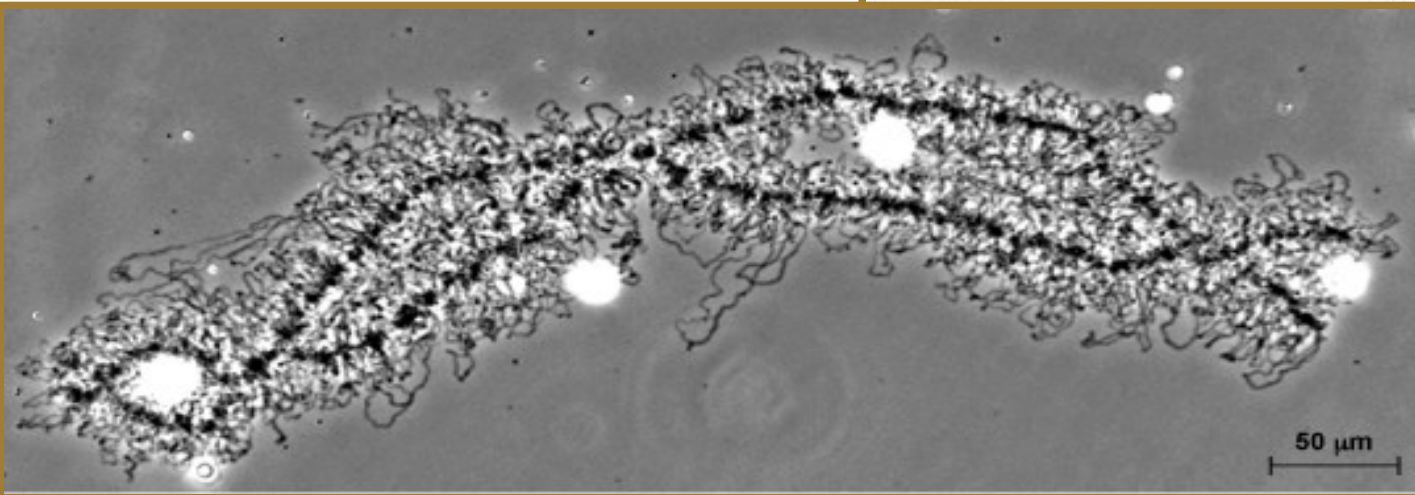
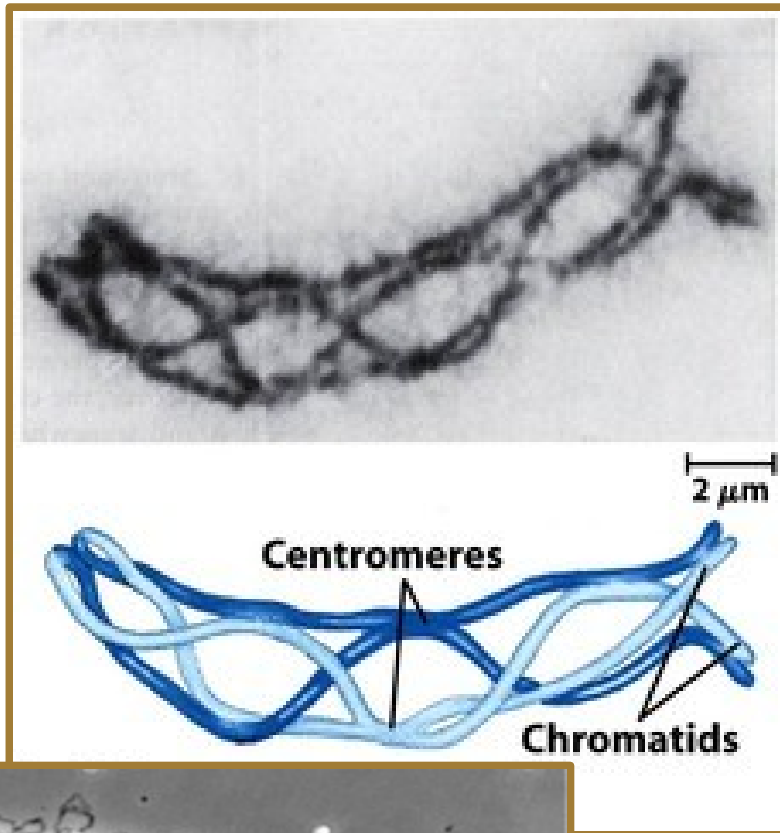

chiasmata

<http://users.rcn.com/jkimball.ma.ultranet/BiologyPages/C/Chiasmata013.jpg>

http://o.quizlet.com/zdQID.a-oL5oBu-x965H8w_m.jpg

<http://www.specialneedsdigest.com/2012/11/short-dna-strands-in-genome-may-be-key.html>

Meióza - profáze i.

DIAKINEZE

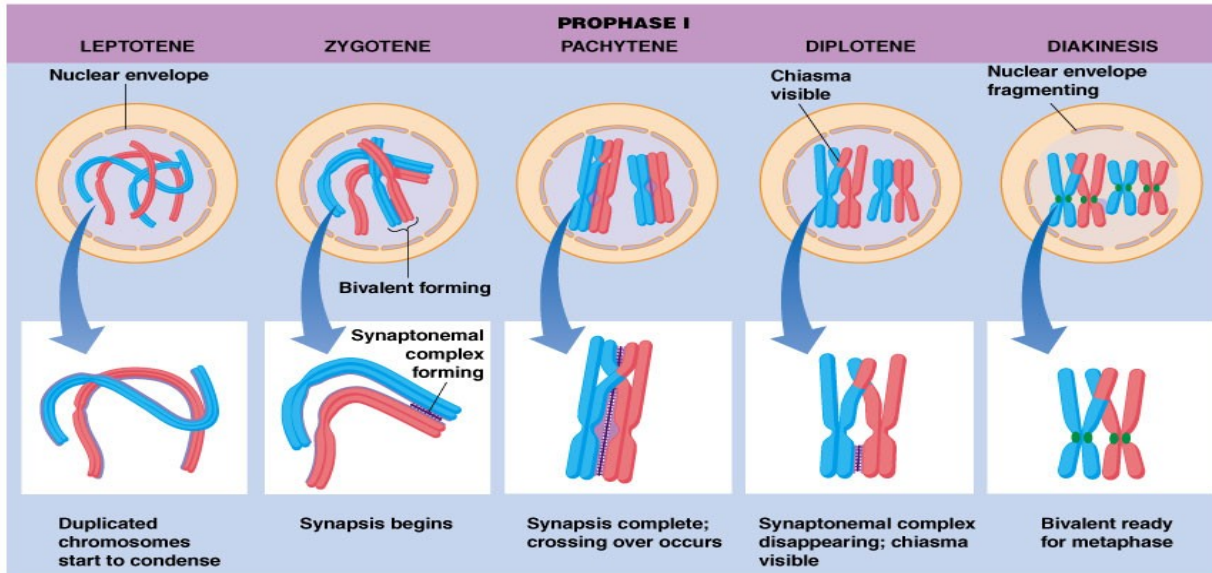
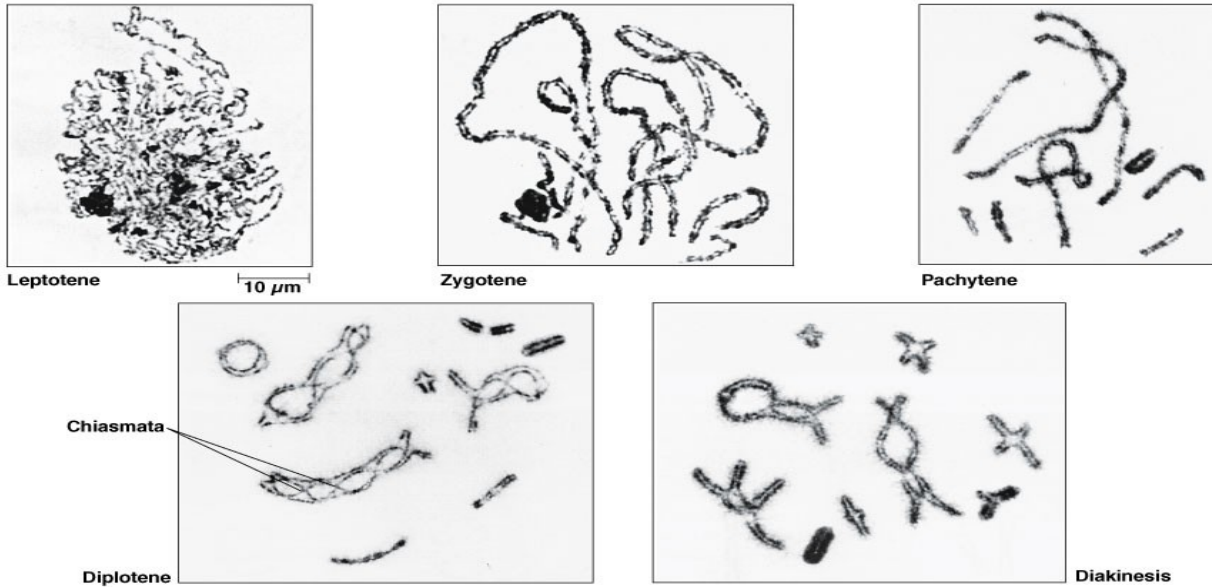
- ⊙ Postupně se oddalují centromerické oblasti homologních chromozomů, chiazmata se posouvají ke koncům chromatid - **terminalizace chiazmat**.
- ⊙ **Bivalenty** s maximálně terminalizovanými chiazmaty se **rozcházejí** ze středu k okraji jádra.
- ⊙ Jadérka mizí, jaderná membrána se rozpadá do váčků ER a vytváří se meiotické dělicí vřeténko.

Diakinesis

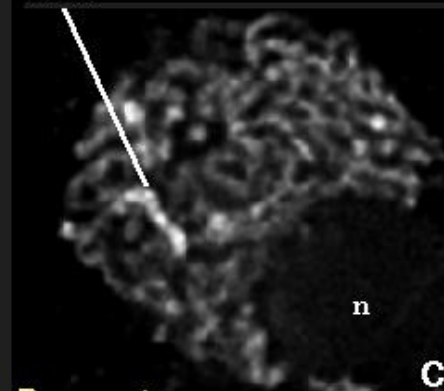
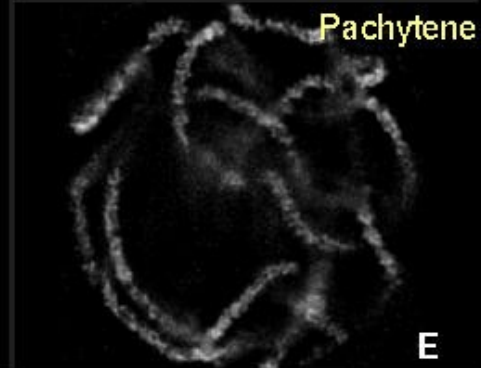
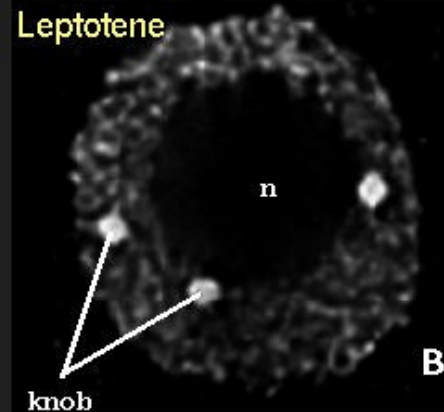
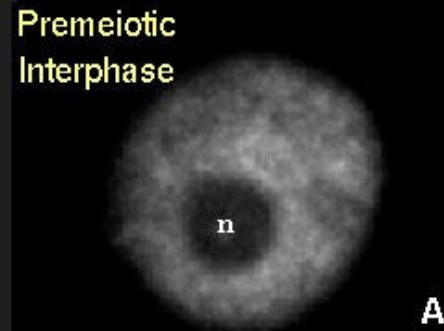

Profáze I. - souhrn

Profáze I. - souhrn

DAPI-Stained, Formaldehyde-Fixed Maize Male Meiotic Nuclei.
Single Optical Sections After 3-D Deconvolution

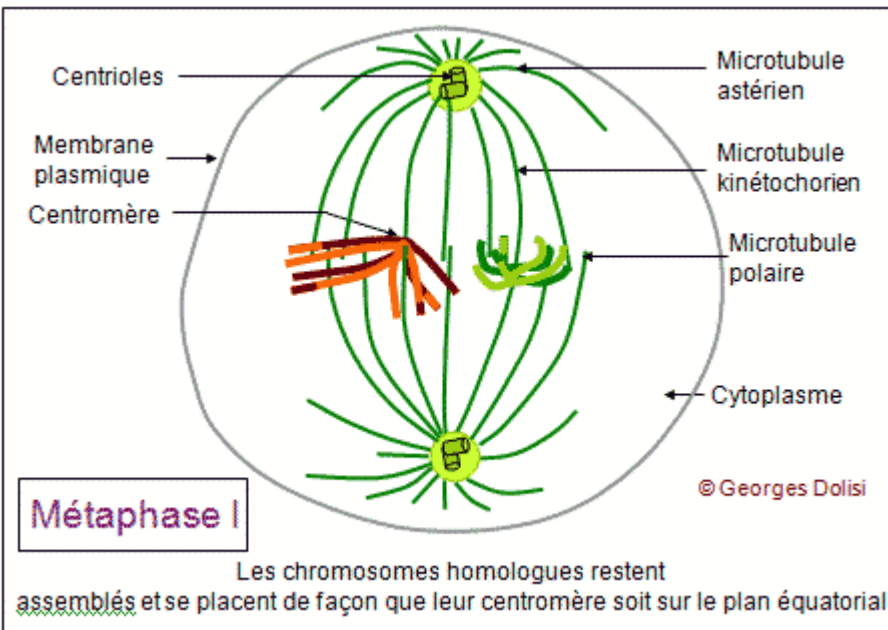

http://preuniversity.grkraj.org/html/2_CELL_DIVISION.htm

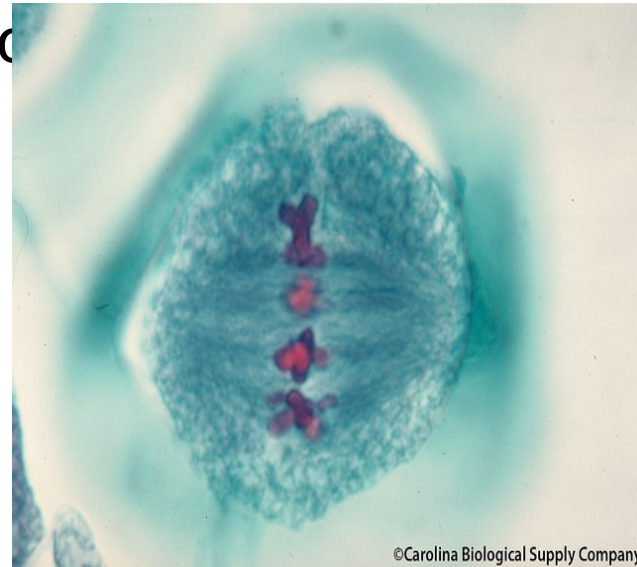
Hank W. Bass & R. Kelly Dawe
Sedat & Cande Labs

Meióza - metafáze i.

- ◉ Chromozomy jsou seřazeny v **ekvatoriální rovině**, **homologní chromozomy stále v bivalentech**.
- ◉ Kinetochorové mikrotubuly jednoho centrozomu jsou napojeny ke kinetochoru jednoho z homologních chromozomů, mikrotubuly druhého centrozomu jsou připevněny ke kinetochoru

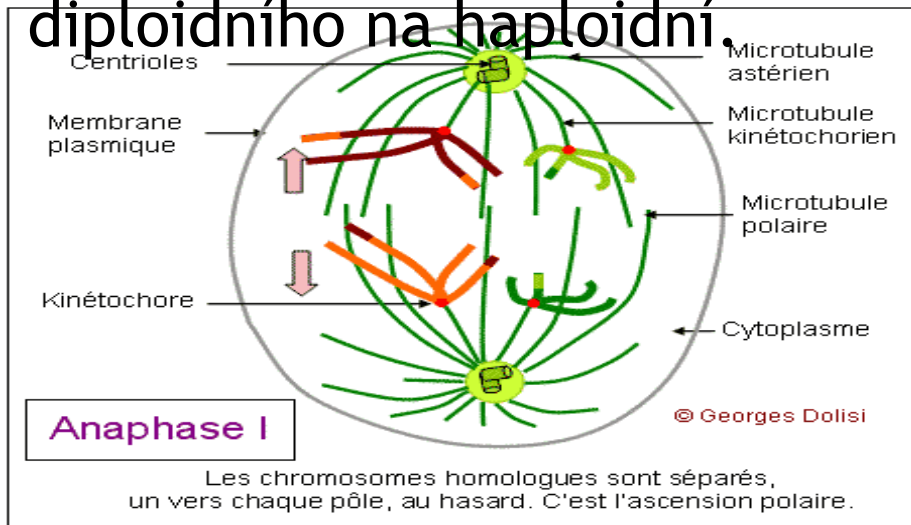

chro

Meióza - ANAfáze i.

- ◉ **Dvouchromatidové homologní chromozomy** v bivalentech, napojené na kinetochorové mikrotubuly, se uvolní.
- ◉ Jednotlivé **chromozomy se podélně nerozdělují** (rozdíl od mitózy). Celé chromozomy se rozestupují k protilehlým pólům dělicího vřeténka.
- ◉ U každého pólu se tedy shromažďuje poloviční počet chromozomů. Nastala redukce počtu chromosomů z diploidního na haploidní.

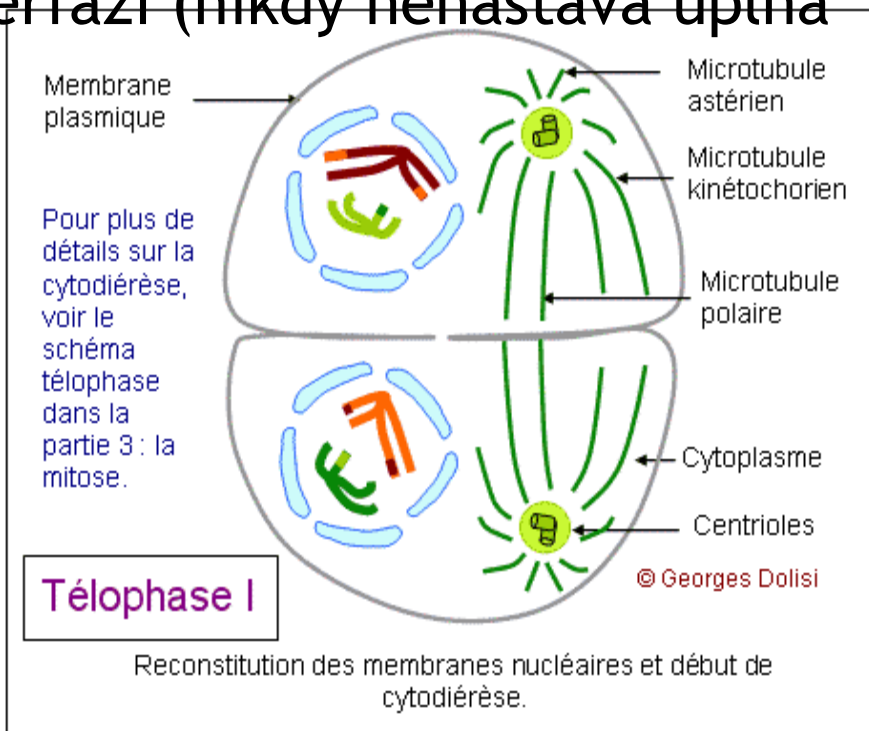
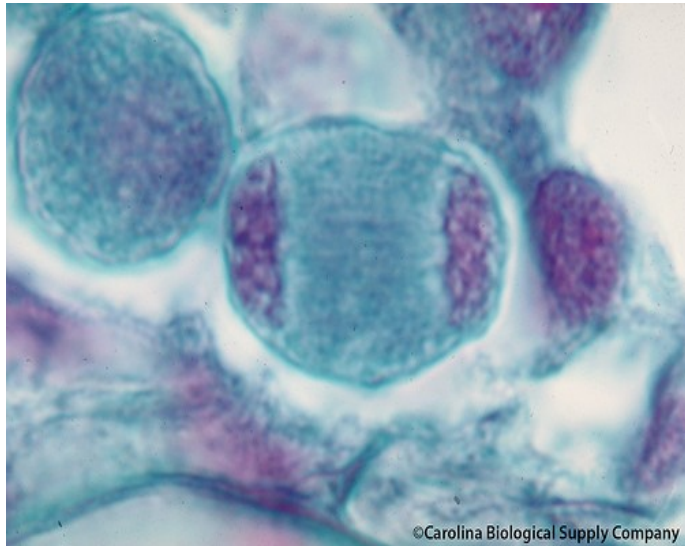

<https://c1.staticflickr.com/7/6152/>

[6240924955_245bd6b25d_z.jpg](https://c1.staticflickr.com/7/6152/6240924955_245bd6b25d_z.jpg)

Meióza - telofáze i.

- ◉ Chromozomy se částečně despiralizují, objeví se jadérko i jaderná membrána.
- ◉ Vznikají dvě jádra, a tím i dvě buňky s **haploidním počtem chromozomů**. Většinou na pozdní anafázi navazuje přímo profáze homeotypického dělení. Někdy jsou obě fáze odděleny interfází (nikdy nenastává úplná despiralizace chromosomů).

meiÓza I - souhrn

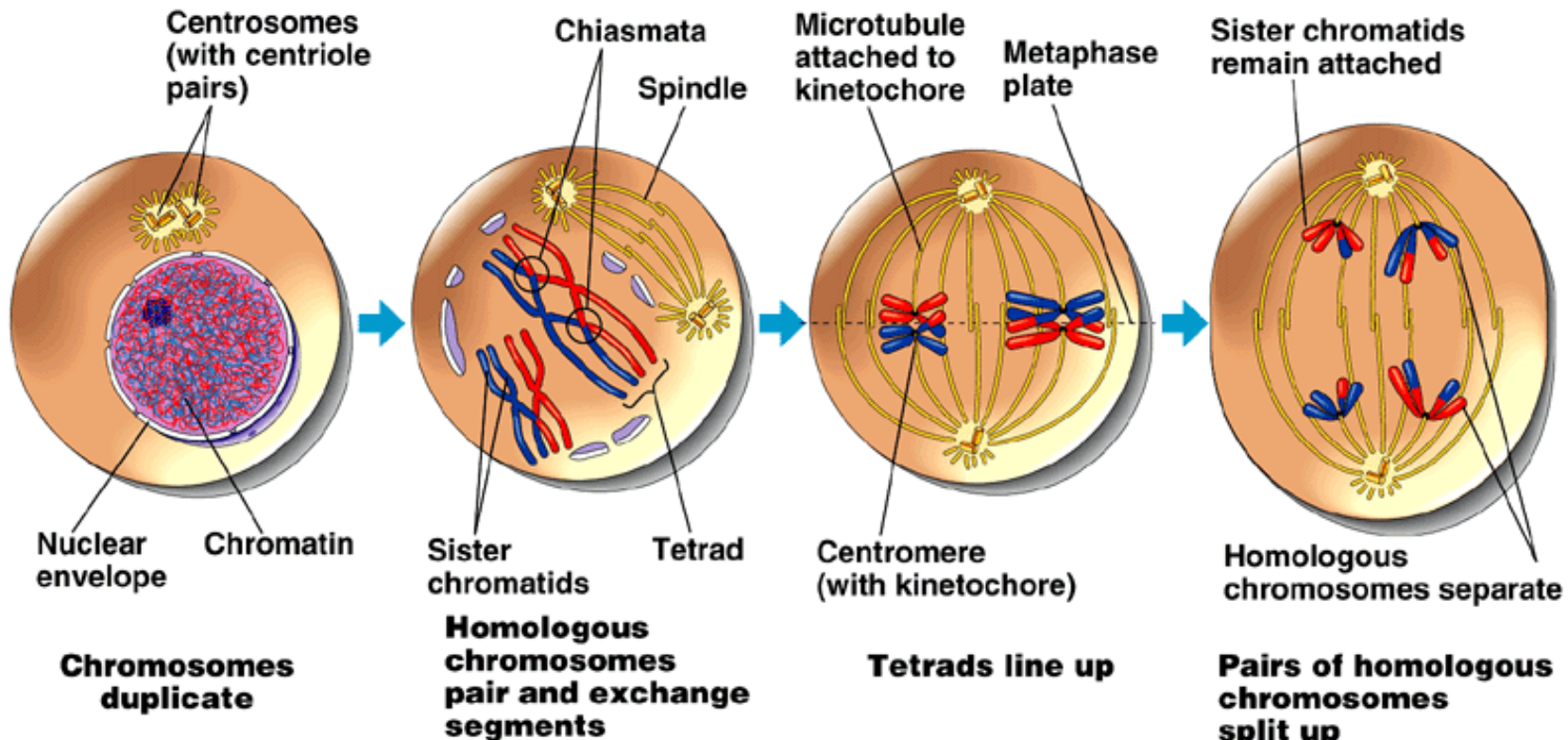
MEIOSIS I: Separates homologous chromosomes

INTERPHASE

PROPHASE I

METAPHASE I

ANAPHASE I

Meióza - profáze II.

- ◉ Mizí jadérka i jaderné membrány.
- ◉ **Spiralizace chromozomů** - zkrácení a ztlušťování chromatid.
- ◉ **Centrioly** se přesunují k opačným pólům buňky, **tvorba dělicího vřeténka** pro druhé meiotické dělení.

Meióza - metafáze II.

- ◉ Centromery **dvouchromatidových** chromozomů obsahují dva kinetochory, které se napojují k kinetochorovým mikrotubulům dělicího vřeténka.
- ◉ Řadí se v **ekvatoriální rovině**, která je otočena o 90° stupňů ve srovnání s meiózou I.

©Carolina Biological Supply Company

http://farm7.static.flickr.com/6049/6240929921_be2626d0c1.jpg

©Carolina Biological Supply Company

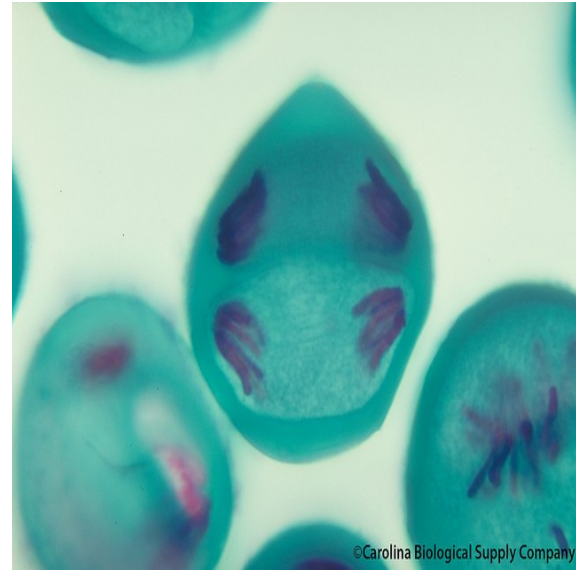
https://c1.staticflickr.com/7/6214/6241444992_6f1beeb3bb_z.jpg

Meióza - ANAfáze II.

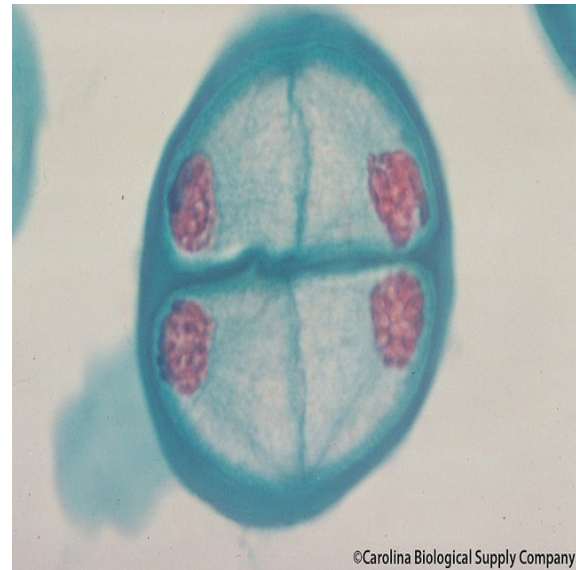
- ◉ Chromozomy se v oblasti centromer **podélně dělí.**
- ◉ Kinetochorové mikrotubuly napojené ke kinetochorům táhnou sesterské chromatidy od sebe.
- ◉ Sesterské chromatidy, nyní už sesterské chromozomy se rozcházejí k pólům dělicího vřeténka.

Meióza - telofáze II.

- ◉ Despiralizace chromozomů, zánik dělicího vřeténka.
- ◉ Novotvorba jaderné membrány.
- ◉ Cytokinezí vznik celkem čtyř dceřiných buněk, každá s haploidní chromozomální výbavou.

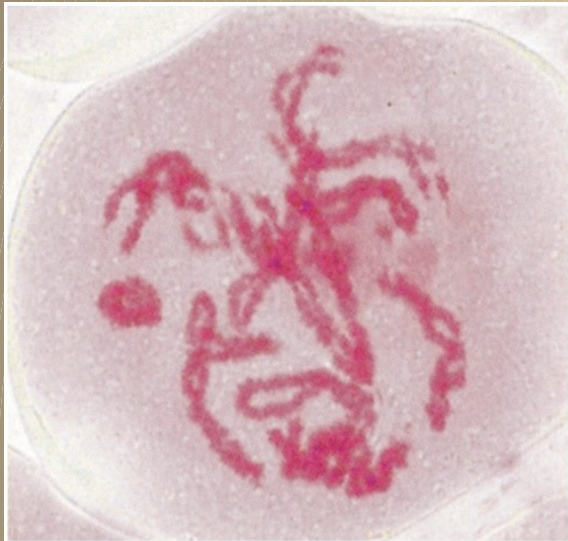
https://c1.staticflickr.com/7/6170/6241450806_d6665d806d_z.jpg

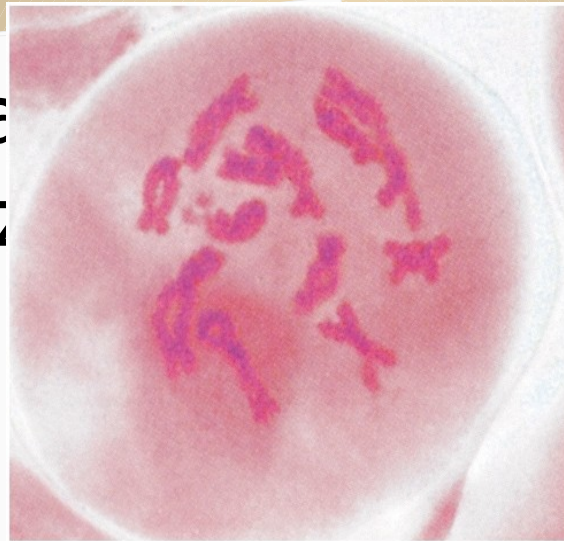
<https://c1.staticflickr.com/7/6093/>

Meióza – heterotypické dělení

© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

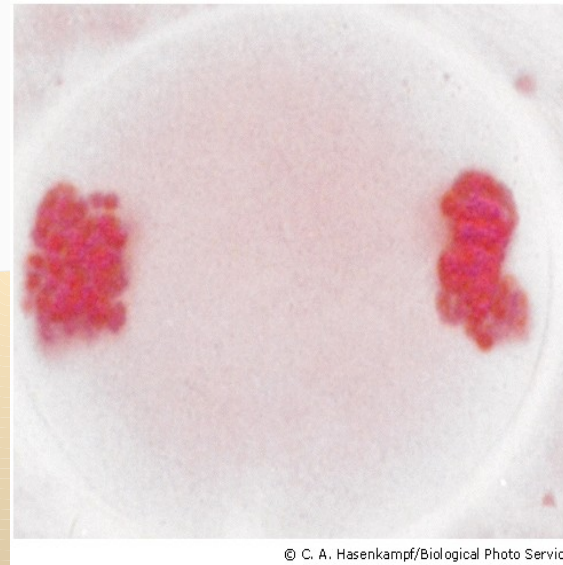
© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

profáze I.

metafáze I.

© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

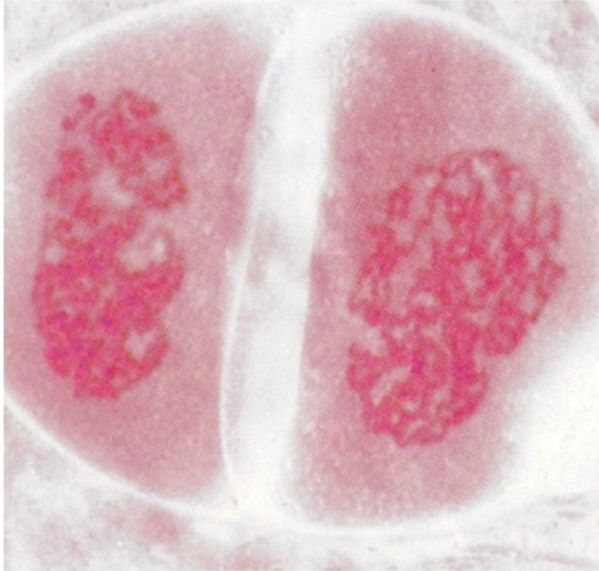
© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

<https://smartsite.ucdavis.edu/access/content/user/0002950/bis10v/week4/13meiosis events.html>

anafáze I.

telofáze I.

Meióza – homeotypické dělení

a ikonu
zek.

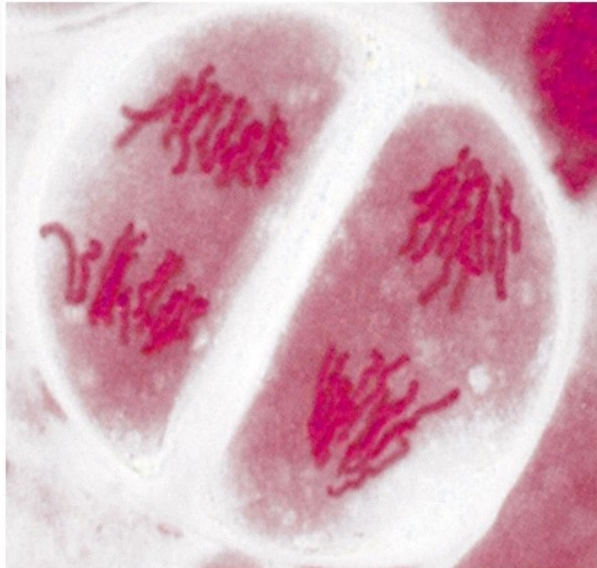
profáze II.

© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

metafáze II.

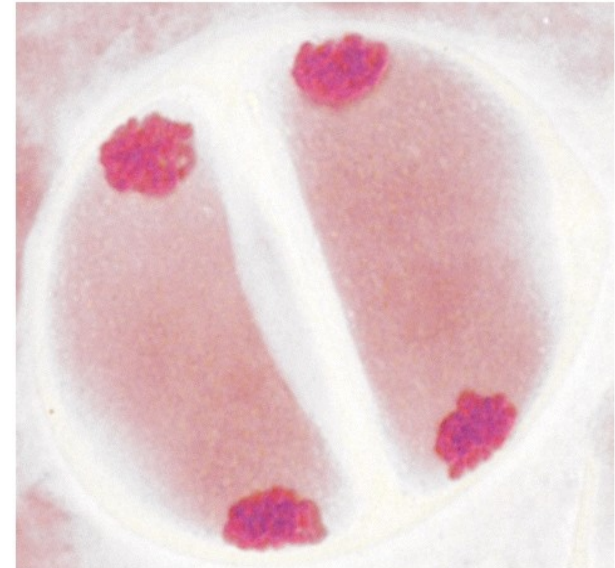
© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

https://smartsite.ucdavis.edu/access/content/user/0002950/bis10v/week4/13meiosis_events.html

anafáze II.

© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

telofáze II.

© C. A. Hasenkampf/Biological Photo Service

meiÓza II - souhrn

MEIOSIS II: Separates sister chromatids

TELOPHASE I
AND CYTOKINESIS

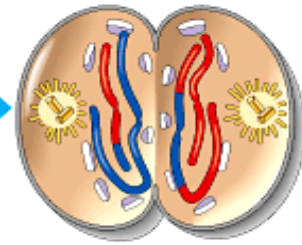
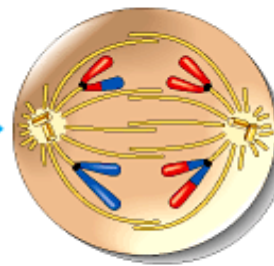
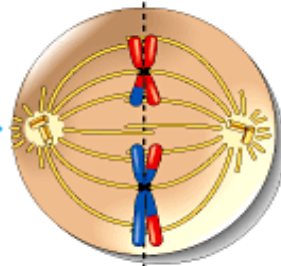
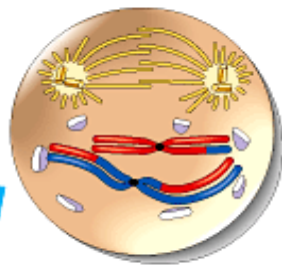
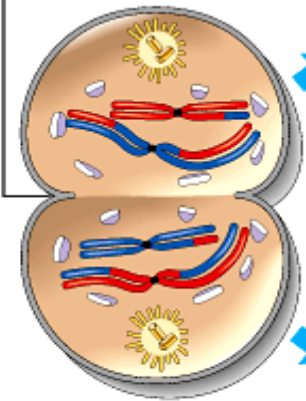
PROPHASE II

METAPHASE II

ANAPHASE II

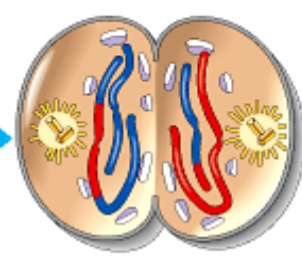
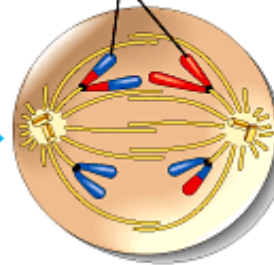
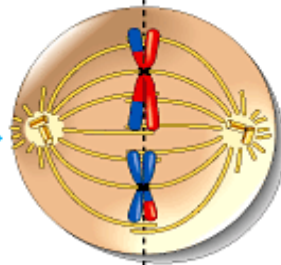
TELOPHASE II
AND CYTOKINESIS

Cleavage
furrow

Sister chromatids
separate

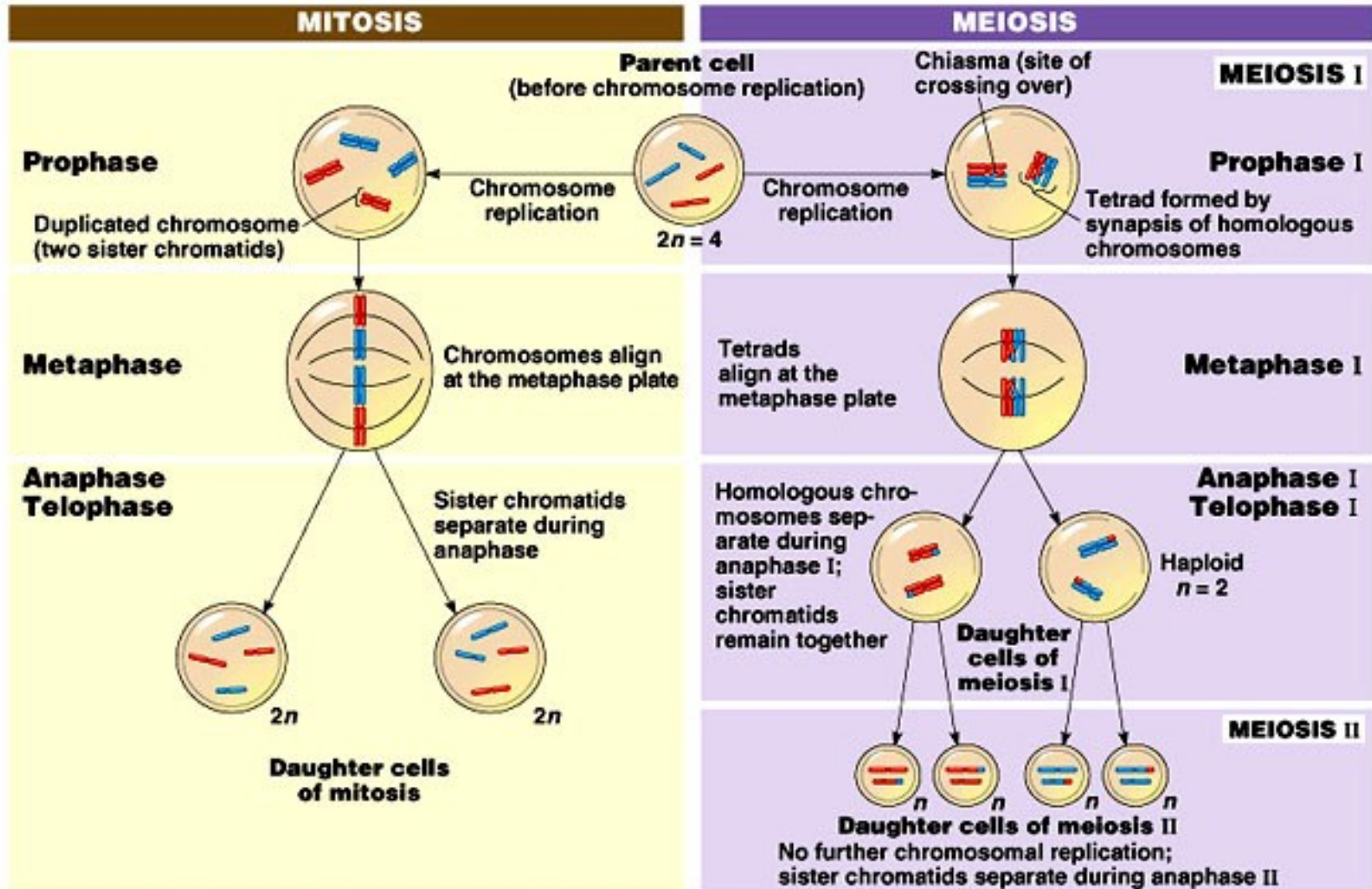
Haploid daughter
cells forming

Two haploid cells
form; chromosomes
are still double

During another round of cell division, the sister chromatids finally separate; four haploid daughter cells result, containing single chromosomes

Srovnání mitózy a meiózy

Copyright © Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.